

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik
jurnalının redaksiya heyəti**

Baş redaktor

Sakit YAQUBOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Redaksiya heyəti:

Ziyad SƏMƏDZADƏ

*iqtisad elmləri doktoru,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü*

Şahin SADIQOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Ədalət MURADOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Vahid NOVRUZOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Nazim İMANOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Süleyman QASIMOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Səlim MÜSLÜMOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Tahir BUDAQOV

tibb üzrə fəlsəfə doktoru

Azər ƏMİRASLANOV

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

Mehman TAĞIYEV

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

Saleh MÖVLAMOV

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

Aleksey PONOMARENKO

iqtisad elmləri namizədi, dosent

Alxan MANSUROV

məsul katib

***“Statistika xəbərləri” elmi-praktik jurnalının
rubrikaları***

Statistikanın inkişaf
strategiyası
və taktikası

Statistik təsnifatlar,
standartlar və
registrlər

Statistik müşahidə
metodları

Statistik məlumatların
toplanması, işlənməsi,
saxlanması və yayıl-
ması texnologiyası

İnformasiya şəbəkəsi,
məlumat bazası,
məlumat bankları

Statistik informasiya
sisteminin
təkmilləşdirilməsi

Milli Hesablar
Sistemi

Statistik tədqiqatlar

Statistika sahəsində
beynəlxalq əməkdaşlıq

Statistika:
xronika, informasiya

Bibliografiya:
yeni nəşrlər

Oxucuların rəy
və təklifləri

Statistika:
rəsmi sənədlər

Statistika:
metodoloji təminat
(metodoloji əlavələr)

Statistika:
faktlar və proqnozlar
(statistik əlavələr)

Mündəricat

səh.

İQTİSADI-STATİSTİK TƏDQIQATLAR

<i>Sakit Yaqubov, Ramiz Cavadov</i> Azərbaycanın əmək bazarının müasir vəziyyətinin statistik tədqiqi.....	4
<i>Vahid Abbasov, Sevil Məhərrəmov</i> Qiymətlər kənd təsərrüfatında geniş təkrar istehsalın tənzimlənməsi vasitəsi kimi.....	13
<i>Sədi Əbdürəhmanov, Fuad Mahmudov</i> Kruizlərin dünya turizmində rolu.....	20
<i>Saleh Mövlamov, Şahin Mustafayev</i> Azərbaycanda su istehlakının statistik tədqiqi.....	27
<i>Aida İbrahimova, Zərifə Nağıyeva</i> Ticarətdə statistik tədqiqatlar.....	38
<i>Sədaqət Əhmədova, Könül Əliyeva</i> İqtisadi artım və ona təsir edən əsas amillər.....	45
<i>Lalə Vəliyeva</i> Makroiqtisadi tarazlığın təmin olunmasında maliyyə mexanizmlərinin rolu.....	52
<i>Fərhad Qubatov</i> Azərbaycanda əhalinin sağlamlıq statistikası.....	59

METODOLOGİYA

<i>Səyavuş Əhmədov</i> Mühafizə edilən informasiyalarla işləyən istifadəçilərin İnternetdə təhlükəsizliyini təmin edən sistemin konseptual modeli.....	66
<i>Aynur Sultanova</i> Statistik fəaliyyətin keyfiyyətinin təkmilləşdirilməsi məsələləri.....	73
<i>Zülfüqar Məhərrəmov</i> Əhalinin siyahıya alınmasının bəzi məsələləri.....	80

2018-ci İLİN YEKUNU ÜZRƏ ÖLKƏNİN SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFINA

DAİR GÖSTƏRİCİLƏR

Makroiqtisadi göstəricilər.....	87
Ümumi Daxili Məhsul istehsalı.....	89
Maliyyə mənbələri üzrə əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlər.....	89
İqtisadiyyatın sahələri üzrə əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlərin dəyəri.....	90
Bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə bitkiçilik məhsullarının yığılımı.....	91
Pərakəndə ticarət dövryyəsinin məhsullar üzrə strukturu.....	91
İqtisadiyyata kredit qoyuluşu.....	92
Dövlət büdcəsinin gəlirləri.....	92
Dövlət büdcəsinin xərcləri.....	93
Nəqliyyat sektorunda yük dövryyəsi.....	93
Nəqliyyat sektorunda sərnişin dövryyəsi.....	94
Azərbaycanın tərəfdaş ölkələrlə xarici ticarət göstəriciləri.....	94
İxrac olunan mühüm növ məhsullar.....	95
İdxal olunan mühüm növ məhsullar.....	96
Məqalələrin təqdim olunma qaydaları.....	97

AZƏRBAYCANIN ƏMƏK BAZARININ MÜASİR VƏZİYYƏTİNİN STATİSTİK TƏDQIQI

Sakit Yaqubov

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Elm və innovasiyalar üzrə prorektoru, iqtisad elmləri doktoru, professor
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: sakit.yaqubov@gmail.com*

Ramiz Cavadov

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
İqtisadiyyat kafedrasının (rus dilində) dosenti, i.ü.f.d.
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: ramiz-dzhavadov@mail.ru*

Açar sözlər: əmək ehtiyatları, iqtisadi fəallıq, məşğulluq, işsizlik, muzzdlu işçi.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, экономическая активность, занятость, безработица, наемный работник.

Keywords: labour resources, economic activity, employment, unemployment, employees.

Sakit Yaqubov, Ramiz Cavadov

Azərbaycanın əmək bazarının müasir vəziyyətinin statistik tədqiqi

Xülasə

Məqalədə 2005-2017-ci illəri əhatə edən zaman kəsiyində Azərbaycanın əmək bazarının quruluş və dinamikası statistik təhlil edilir. Əhalinin səmərəli məşğulluğunun və layiqli həyat şəraitinin təmin edilməsi baxımından əmək bazarında həyata keçirilən islahatların müsbət nəticələri elmi cəhətdən əsaslandırılır. Ölkədə əmək ehtiyatlarının dinamik artımını, elmi texniki tərəqqinin və iqtisadi proseslərin idarə olunmasında informasiya texnologiyalarının geniş tətbiqini nəzərə alaraq kadr hazırlığı ilə məşğul olan təlim və tədris müəssisələrinin öz işlərini müasir əmək bazarının tələbləri baxımından təkmilləşdirməsinə ehtiyac olduğu göstərilmişdir.

Сакит Ягубов, Рамиз Джавадов

Статистический анализ современного состояния рынка труда Азербайджана

Резюме

В данной статье проводится статистический анализ динамики и структуры рынка труда в Азербайджане в период 2005-2017 годов. Положительные результаты проводимых социально-экономических реформ научно обосновываются с точки зрения рациональной занятости и обеспечения достойных условий жизни. Учитывая динамический рост трудовых ресурсов, научно-технический прогресс и расширенное применение информационных технологий в управлении и осуществлении экономических процессов, учреждения, которые занимаются подготовкой и обучением кадров должны усовершенствовать свою деятельность в соответствии с требованиями современного рынка труда.

Sakit Yagubov, Ramiz Javadov

Statistical analysis of the current situation of the labour market at Azerbaijan

Summary

This article provides a statistical analysis of dynamics and structure of the labour market at Azerbaijan in the period 2005-2017. In terms of rational employment and decent living conditions, the positive results of ongoing socio-economic reforms are scientifically justified. Given the dynamic growth of labour resources, technological progress and expanded use of information

technology in the management and implementation of the economic processes, institutions that are engaged in training and education of personnel should improve their work in the requirements of modern labour.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı-2010
2. Azərbaycan Respublikasının əmək məcəlləsi. Bakı-1999
3. S.M.Yaqubov, A.C.Məmmədov. “Sosial-iqtisadi statistika” dərslik. Bakı-2011
4. Azərbaycan Respublikasının məşğulluq strategiyası. Bakı-2005
5. R.C.Cavadov. “Azərbaycan Respublikasında əmək bazarının statistik tədqiqi” iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsinə almaq üçün dissertasiya. Bakı-2008
6. К.Лайкам. «Структурный анализ занятости и безработицы». Человек и труд. № 6, 2010, стр.14-17.
7. К.Г.Казымов. «Рынок труда и занятости населения» учебник. М: Перспектива 2011.
8. В.С.Буланов. «Рынок труда». учебник, М.-2014. стр. 478.
9. Е.А.Митрофанова. «Социально-трудовые отношения, рынок труда и занятость персонала». М., Проспект, 2014. стр.64.
10. Г.Г.Руденко. «Формирование рынка труда» учебное пособие. М:изд. Экзамен-2015, стр. 414
11. <https://www.stat.gov.az/source/labour/>
12. <http://www.mlsp.gov.az/>

QIYMƏTLƏR KƏND TƏSƏRRÜFATINDA GENİŞ TƏKRAR İSTEHSALIN TƏNZİMLƏNMƏSİ VASİTƏSİ KİMİ

Vahid Abbasov

Bakı Dövlət Universiteti

“İqtisadiyyat və idarəetmə” kafedrasının professoru, i.e.d.

AZ 1148, Bakı şəhəri, Akademik Zəhid Xəlilov küçəsi 23

e-poçt: vahid.abbasov.56@mail.ru

Sevil Məhərrəmov

“Aqromexanika” Elmi-Tədqiqat İnstitutu

Kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı laboratoriyasının baş laborantı

AZ 2000, Gəncə şəhəri, Əziz Əliyev küçəsi 57A

e-poçt: m-fabiana@rambler.ru

Açar sözlər: kənd təsərrüfatı, geniş təkrar istehsal, tənzimləmə, rentabellik, qiymət sistemi.

Ключевые слова: сельское хозяйство, расширенное воспроизводство, регулирование, рентабельность, система цен.

Keywords: agriculture, extensive reprocessing, regulation, profitability, price system.

Vahid Abbasov, Sevil Məhərrəmov

Qiymətlər kənd təsərrüfatında geniş təkrar istehsalın tənzimlənməsi vasitəsi kimi

Xülasə

Məqalədə qiymətlərin tənzimlənməsinin kənd təsərrüfatında geniş təkrar istehsalın həyata keçirilməsində əhəmiyyəti ilə bağlı məsələlər şərh edilmişdir. Fərdi sahibkarlıq subyektlərində və kənd təsərrüfatı müəssisələrində əmtəə istehsalının rentabellik səviyyələri müqayisə edilərək bunun istehsalçı qiymətlərlə əlaqədar olduğu müəyyənləşdirilmişdir. Kənd təsərrüfatında sahələrarası əlaqələri formalaşdıran emal sənayesi, onun əsas və dövriyyə fondlarının istehsal edilən sahələrində qiymət artımı ilə əlaqədar baş verən fərqli tendensiyalar aşkarlanmışdır. Kənd təsərrüfatında yeni qiymət sisteminin formalaşdırılmasına və qiymətlərin tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsinə dair elmi əsaslandırılmış təkliflər verilmişdir.

Вахид Аббасов, Севиль Маггеррамова

Цены - как средство регулирования расширенного воспроизводства

в сельском хозяйстве

Резюме

В статье излагается важность регулирования цен при осуществлении воспроизводственного процесса в сельском хозяйстве. Сравнивая рентабельность товарного производства в субъектах индивидуального предпринимательства и сельскохозяйственных предприятиях, было установлено, что оно связано с ценами производителей. Выявлены различные тенденции, происходящие в связи с ростом цен в обрабатывающей промышленности и в его производственных отраслях основных и оборотных фондов, которые формируют межотраслевые отношения в сельском хозяйстве. Сделаны научно обоснованные предложения по формированию новой системы цен в сельском хозяйстве и совершенствованию ценового регулирования.

Vahid Abbasov, Sevil Maharramova

Prices - as a means of regulating expanded reproduction in agriculture

Summary

The article outlines the importance of price regulation in the implementation of large-scale agricultural production. Comparing the profitability of commodity production in individual entrepreneurship and agricultural enterprises, it was found that it is associated with producer prices.

Various trends associated with rising prices in the manufacturing industry, in the production of the main and working capital, which form the inter-branch relations in agriculture were identified. Scientifically substantiated proposals on the formation of a new price system in the agriculture and improving the price regulation were presented.

Ədəbiyyat

1. А.И.Пашенко, В.А.Пешехонов. Экономика аграрного сектора. Санкт-Петербург-2003, ОЦЭ и М, стр.93-107.
2. Е.В.Серова. Аграрная экономика. М.: ГУВШЭ, 1999. стр. 480
3. Экономическое регулирование воспроизводства в аграрном секторе экономики / М.: НИПКЦ Восход – А. 2008, стр.132.
4. Экономика и управление аграрным производством/Под ред. академика В.В. Кузнецова, Ростов-на Дону. 2008, стр.720.
5. V.H.Abbasov. Aqrar sahədə iqtisadi tənzimləmənin aktual problemləri. Bakı-2012, səh.389.
6. Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin və fərdi sahibkar təsərrüfatlarının əsas iqtisadi göstəriciləri. <https://www.stat.gov.az/source/agriculture/>. Bakı-2018
7. Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyi. Dövlət Taxıl Fondunun məlumatı: <https://www.youtube.com/watch?v=9QceAvMNBmw>

KRUIZLƏRİN DÜNYA TURİZMİNDƏ ROLU

Sədi Əbdürəhmanov

*Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
“İqtisadiyyat” kafedrası, iqtisadiyyat üzrə fəlsəfə doktoru, professor
AZ 1072, Bakı şəhəri, Koroğlu Rəhimov küçəsi 822/23*

Fuad Mahmudov

*Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
Turizmdə nəqliyyat xidmətləri ixtisası üzrə magistr
AZ 1072, Bakı şəhəri, Koroğlu Rəhimov küçəsi 822/23
e-poçt: fuad.mahmudov13@gmail.com*

Açar sözlər: kruiz, kruiz turizmi, turizm, turizm məhsulu, su nəqliyyatı.

Ключевые слова: круиз, круизный туризм, туризм, туристический продукт, водный транспорт.

Keywords: cruise, cruise tourism, tourism, tourism product, water transport.

Sədi Əbdürəhmanov, Fuad Mahmudov

Kruizlərin dünya turizmində rolu

Xülasə

Tədqiqatın əsas məqsədi kruizlərin hazırkı vəziyyəti, inkişafı və gələcəkdə proqnozlaşdırılan perspektivlərinin ölkələrin turizm sahəsində olan rolunun araşdırmasından ibarətdir. Kruiz turizmi turistlərə su nəqliyyatı vasitəsilə su üzərində müxtəlif ərazilərin kəşf edilməsinə, həmin ərazilərdə səyahət etməklə bərabər müxtəlif ekskursiyaların təşkil olunmasına imkan yaradan su nəqliyyatının ən populyar növlərindən biridir. Beləliklə, kruiz turizmi müasir dövrdə turistlərin istirahəti üçün müasir yeniliklərlə və bol əyləncələrlə təmin olunmuş turizm məhsulu ilə təmin edir. Kruiz turizminin böyük perspektivlərə malik olması bu turizm növündə ixtisaslaşan ölkələrə böyük üstünlüklər qazandırır və onların turizmdə inkişaf etmələrinə, həmçinin turizmdən əldə olunan gəlirlərini artırmalarına səbəb olur.

Сади Абдурахманов, Фуад Махмудов

Роль круизов в мировом туризме

Резюме

Основной целью исследования является изучение текущего состояния круизов, их развития и будущих перспектив стран в области туризма. Круизный туризм является одним из самых популярных видов водного транспорта, позволяющий туристам с помощью водного транспорта исследовать различные территории на водной поверхности и, наряду с путешествием на этих же территориях, организовывать различные экскурсии. Таким образом, круизный туризм предоставляет туристические продукты с современными инновациями и множеством развлечений для туристов. Большие перспективы круизного туризма дают странам, специализирующимся в этом типе туризма, множество преимуществ для ускорения развития туризма и увеличения доходов от туризма.

Sadi Abdurahmanov, Fuad Mahmudov

The roles of cruise in the world tourism

Summary

The main purpose of the research is to examine the current state of the cruises, their development and the future prospects of the countries in the field of tourism. Cruise tourism is one of the most popular types of water transport, allowing tourists to explore various areas on the water surface with the help of water transport and, along with traveling in the same areas, organize various excursions. Thus cruise tourism provides touristic products with modern innovations and plenty of entertainment for the tourists. The great prospects of cruise tourism give the countries

specializing in this type of tourism a great deal of advantages to develop tourism and increase income from tourism.

Ədəbiyyat

1. Ergün Kaya, Erkin Karadayı, Meserret Nalçakan, Ender Gerede, Haydar Aras, Ünal Battal, Ferban Kuyucak. Ulaştırma sistemleri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir: Mayıs, 2005
2. Mehmet Gürdal Turizm Ulaştırması. Karınca Matbaası. İzmir-1995
3. İncekara, A. & Yılmaz, S. Dünyada ve Türkiye’de Kruvaziyer Turizmi. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul-2002
4. Tolga Farih Çakmak, Fusun İstanbullu Dinçer. Deniz Turizmi. Detay yayıncılık. Ankara-2016
5. <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/cruise-tourism/>
6. <https://www.ukessays.com/essays/tourism/the-negative-impacts-of-cruise-tourism-tourism-essay.php>
7. <https://www.cruising.org/docs/default-source/research/clia-2018-consumer-research.pdf?sfvrsn=0>
8. https://cruising.org/docs/defaultsource/research/clia_sotci_preso_2018_061218.pdf?sfvrsn=2
9. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>
10. <http://www.f-cca.com/downloads/2018-Cruise-Industry-Overview-and-Statistics.pdf>
11. https://cruising.org/docs/default-source/market-research/europe_2017_ccfinal.pdf?sfvrsn=0
12. <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/cruise-tourism/>

AZƏRBAYCANDA SU İSTEHLAKININ STATİSTİK TƏDQIQI

Saleh Mövlamov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Elmi araşdırmalar və statistik tədqiqatlar şöbəsinin aparıcı iqtisadçısı, i.ü.f.d
AZ1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: movlamov@azstat.org*

Şahin Mustafayev

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Statistik innovasiyaların tətbiqi şöbəsinin iqtisadçısı
AZ1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: shahinm@azstat.org*

Açar sözlər: su tutumu, su verimi, su istehlakı, adambaşına su istehlakı, su təhlükəsizliyi, çirkab sular, içməli su mənbələri, dəniz suyundan istifadə, təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə, meşələrin qorunması.

Ключевые слова: водоёмкость, водоснабжение, водопотребление, водопотребление на душу населения, водная безопасность, грязная вода, источники питьевой воды, использование морской воды, эффективное использование природных ресурсов, охрана лесов.

Keywords: water retention, water supply, water consumption, water consumption per capita, water safety, waste water, source of drink water, use of marine water, efficient use of natural resources, forest protection.

Saleh Mövlamov, Şahin Mustafayev **Azərbaycanda su istehlakının statistik tədqiqi**

Xülasə

Məqalədə ölkənin milli təhlükəsizliyinin tərkib hissəsi olan su təhlükəsizliyi kimi ən vacib dövlət məsələsindən, eləcə də ölkələr və regionlar üzrə şirin su ehtiyatlarının qeyri-bərabər paylanması və onların çirklənməsinə dair problemlərdən bəhs olunur.

Məqalədə əsas iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə əlavə dəyər, su istehlakı, əhalinin sayı müqayisəli təhlil edilmiş, həmin göstəricilərin dinamik sıraları və müvafiq qrafikləri, həmçinin sadə statistik modellər vasitəsilə 2050-ci ilədək proqnozlar verilmişdir. İqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafı üçün əsas təbii sərvət hesab edilən su ehtiyatlarının səmərəli istifadəsi, yeni texnoloji innovasiyaların tətbiqi, aşağı su tutumlu iqtisadi fəaliyyət növlərinə transformasiya, idxal olunmuş suyun tənzimlənməsi, ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınması yolları araşdırılmışdır.

Салех Мовламов, Шахин Мустафаев **Статистическое исследование водопотребления в Азербайджане**

Резюме

В статье речь идет о такой важной составляющей национальной безопасности как водная безопасность, а также о проблемах, касающихся неравномерного распределения и загрязнения запасов питьевой воды по странам и регионам.

В статье проведен сравнительный анализ добавленной стоимости, потребления воды, численности населения по основным видам экономической деятельности, даны динамические ряды и соответствующие графики этих показателей, а также прогнозы до 2050-го года с использованием простых статистических моделей. Для устойчивого развития экономики исследованы пути эффективного использования водных ресурсов, являющихся основным природным богатством, применения новых технологических инноваций, перехода

к видам экономической деятельности с низким водопотреблением, регулирования импортируемой воды и предотвращения загрязнения окружающей среды.

Saleh Movlamov, Shahin Mustafayev
Statistical survey of water consumption in Azerbaijan
Summary

The article deals with the most important state task as water security, which is an integral part of the country's national security, as well as problems related to the uneven distribution and contamination of drinking water by countries and regions.

The article contains a comparative analysis of value added, water consumption, population size by main types of economic activity, time series and corresponding graphs of these indicators, as well as forecasts up to 2050 using simple statistical models. For the sustainable development of the economy, the ways of efficient use of water resources, which are the main natural resources, the use of new technological innovations, the transition to economic activities with low water consumption, regulation of imported water and the prevention of environmental pollution have been studied.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycanca əhalinin və kənd təsərrüfatının su ilə təminatının vəziyyəti. Birdəfəlik statistik müayinə. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2001
2. İ.H.İbrahimov. Ətraf mühitin iqtisadiyyatı. Bakı-2015, səh.357
3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı: www.stat.gov.az
4. Ətraf mühit və ekologiya. Elmi-metodik konfrans. Bakı-Ozan-1997
5. Ətraf mühitin mühafizəsi və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə. Dərs vəsaiti. Hərbi nəşriyyat. 1996
6. Q.Ş.Məmmədov, M.Y.Xəlilov. Ekologiya, ətraf mühit və insan. Elm nəşriyyatı. Bakı-2006. səh.608
7. Экология и экономика природопользования: учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / Под ред Э.В. Гирусова. -3-е издание перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ- ДАНА, 2007, стр. 591
8. Николайкин Н.И. Экология: Учебник для ВУЗов. М.: Дрофа, 2003, стр. 624
9. Браун Л. Экоэкономика: Как создать экономику, оберегающую планету. М.: Издательство «Весь Мир», 2003, стр. 392
10. www.oxu.az 24.12.2018-ci il tarixli
11. Ətraf mühitin mühafizəsinə dair konfrans. Azərbaycan Texniki Universiteti. Bakı-2001

TİCARƏTDƏ STATİSTİK TƏDQIQATLAR

Aida İbrahimova

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Ticarət şöbəsinin müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti, 81
e-poçt: aida@azstat.org*

Zərifə Nağıyeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Elmi araşdırmalar və statistik tədqiqatlar şöbəsinin müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti, 81
e-poçt: zarifan@azstat.org*

Açar sözlər: ticarət statistikas, fərdi sahibkar, seçmə müşahidə, statistik reyestr, seçmənin xətası, tədqiqatın yekunlaşdırılması üsulları.

Ключевые слова: статистика торговли, индивидуальный предприниматель, выборочное наблюдение, статистический регистр, ошибка выборки, методы оценки результатов исследований.

Keywords: trade statistics, individual entrepreneur, sample observation, statistical register, sampling error, methods of estimating research results.

Aida İbrahimova, Zərifə Nağıyeva

Ticarətdə statistik tədqiqatlar

Xülasə

Məqalədə statistik məlumatların toplanmasında seçmə müşahidə üsulunun əhəmiyyəti vurğulanmış və başdan-başa müşahidə ilə müqayisədə üstünlükləri qeyd edilmişdir. Statistik tədqiqatların ehtimal nəzəriyyəsi və riyazi statistikaya əsaslanması məqalədə öz əksini tapmışdır. Statistik tədqiqatın mərhələləri və nəticənin qiymətləndirilməsi üsulları verilmişdir. Göstərilmiş metodologiya ticarət statistikas, şöbəsinin məlumatlarına tətbiq edilmişdir. Qruplaşdırılmış statistik vahidlər üzrə statistik xarakteristikalar hesablanmış, qruplar üzrə çəkilər müəyyən edilərək yekun nəticə formalaşdırılmışdır. Statistik tədqiqatın nəticələrinin seçmə xətası hesablanmışdır.

Аида Ибрагимова, Нагиева Зарифа

Статистические исследования в торговле

Резюме

В статье подчеркивается важность метода выборочного наблюдения в сборе статистических данных и показаны его преимущества по сравнению со сплошным наблюдением. Статистическое исследование основано на теории вероятностей и математической статистике. Даны этапы статистических исследований и методы оценки результатов. Методология была применена к данным отдела статистики торговли. Были рассчитаны статистические характеристики сгруппированных статистических единиц, определен вес и сформулирован окончательный результат. По результатам статистического исследования рассчитаны ошибки выборки.

Aida Ibrahimova, Zarifa Nagiyeva

Statistical researches in trade

Summary

The article emphasizes the importance of the sampling survey method in of statistical data collection and shows its advantages in comparison with complete survey. Statistical research is based on probability theory and mathematical statistics. The stages of statistical researches and methods for estimating the results are given in the article. The methodology was applied to the data of the Department Trade Statistics. The statistical characteristics of the grouped statistical units were calculated, the weights were determined and the final result was formulated. According to the results of the statistical research, sampling errors were calculated.

Ədəbiyyat

1. Л.Г.Батракова. Теория статистики: учебное пособие. М.:КНОРУС, 2010. стр. 528.
2. Л.М.Гохберг. Статистика науки. – М.:Издательство ТЕИС, 2003.
3. И.И.Елисеева, М.М.Юзбашев. Общая теория статистики: Учебник. М.:Финансы и статистика, 2002. стр. 480.
4. Методологические положения по проведению выборочного наблюдения за индивидуальными предпринимателями, осуществляющими деятельность в розничной торговле (с учетом типизации индивидуальных предпринимателей). Утверждены приказом Росстата от 29.08. 2013 г. № 346.

İQTİSADI ARTIM VƏ ONA TƏSİR EDƏN ƏSAS AMİLLƏR

Sədaqət Əhmədova

Bakı Dövlət Universiteti

“Dünya İqtisadiyyatı” kafedrasının dosenti, i.ü.f.d.

AZ 1148, Bakı şəhəri, Z.Xəlilov küçəsi 23

e-poçt: sedaqet.ahmedova2016@mail.ru

Könül Əliyeva

Naxçıvan Dövlət Universiteti

“İqtisadiyyat və idarəetmə” kafedrasının dissertantı

AZ 7012, Naxçıvan şəhəri, Əziz Əliyev küçəsi, Universitet şəhərciyi

e-poçt: konul.aliyevna@mail.ru

Açar sözlər: iqtisadi artım, metodlar, insan kapitalı, investisiyalar, texniki tərəqqi.

Ключевые слова: экономический рост, методы, человеческий капитал, инвестиции, технический прогресс.

Keywords: economic growth, methods, human capital, investments, technical progress.

Sədaqət Əhmədova, Könül Əliyeva

İqtisadi artım və ona təsir edən əsas amillər

Xülasə

Məqalədə iqtisadi artıma təsir edən amillər təhlil olunur. Müəllif bir neçə əsas amilləri qruplaşdırıb kompleks təsnifatını verir. Ayrıca olaraq məqalədə iqtisadi artıma təsir edən amillərin strukturu göstərilir və onların xüsusiyyətləri açıqlanır. Həmçinin müasir şəraitdə texniki tərəqqinin və insan kapitalının iqtisadi artımın təmin olunmasında həlledici rolundan bəhs edir. Məqalədə iqtisadi artımın müasir şəraitdə məzmunu təhlil edilir. Eyni zamanda müəllif iqtisadi artımın əsas modellərini təhlil edir və xüsusiyyətlərini qeyd edir. Məqalədə nəzəri yanaşmaların müqayisəli təhlili aparılır və iqtisadi artım prosesinin növləri təsnifatlaşdırılır. Məqalənin yekununda ümumi nəticələr əks edilmiş, həmçinin Azərbaycanda iqtisadiyyat üçün əlverişli investisiya mühitinin, iqtisadi artımın əsas amillərindən olan investisiyalar və informasiya texnologiyalarının daha da inkişaf etdirilməsinin zəruri olduğu göstərilmişdir.

Садагат Ахмедова, Кенуль Алиева

Факторы, влияющие на экономический рост

Резюме

В статье анализируются факторы, влияющие на экономический рост. Автор группирует несколько факторов и проводит их комплексную классификацию. Также анализируется структура факторов, влияющих на экономический рост и раскрываются их особенности. Автор также подчеркивает решающую роль технического прогресса и человеческого капитала в обеспечении экономического роста. В конце статьи отражены общие результаты, а также необходимость дальнейшего развития информационных технологий и инвестиций, что является ключевым фактором экономического роста, благоприятного инвестиционного климата в Азербайджане.

Sadaqat Akhmedova, Konul Aliyeva

Economic growth and the main factors influencing it

Summary

Article analyzes the factors influencing economic growth. The author groups several factors and provides their complex classification. Article reflects separately the structure of the factors influencing economic growth and reveals their features. The author also emphasizes a crucial role of technical progress and the human capital in ensuring economic growth. At the end of the article, the overall results, as well as the need for further development of investment and information

technologies, which is a key factor in economic growth, favorable investment climate in Azerbaijan are reflected.

Ədəbiyyat

1. Г.Курганов, О.Засов. Факторы и модели экономического роста: оценки и прогноз // Экономист. – 2009. № 1. стр. 6.-12.
2. А.С.Сергеев. Экономический рост в России // Российский экономический журнал. – 2009. № 1. стр.22-32.
3. Т.Г.Мансурова, Э.И.Абдуллина. Государственное регулирование экономики: Учебное пособие для студентов / Т.Г.Мансурова, Э.И.Абдуллина. – Набережные Челны: Издательско-полиграфический центр Набережночелнинского института (филиала) К(П)ФУ, 2014. стр. 124
4. Факторы устойчивого развития российской экономики / Под общ. ред. Л.В. Латкова. Саратов: СГСЭУ, 2007. стр. 258
5. В.Щетинин. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки // Мировая экономика и международные отношения. 2008. М. 4. Gallup J., Sachs J., Meilinger A. Geography and Economic Development // NBER Working Papers, 1998. № 6849
6. Roubim K, Saia-I-Martin X Financial Development The Trade Regime, and Economic Growth // NBER Working Papers. 1991. № 3876.
7. Kuznets S. Notes on Take-off // The Economics of Take-off into Sustained Growth. p. 34-45.
8. Hall R. Jones Ch. Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Woker than Others? // Quarterly Journal of Economics. 1999. V. CXIV.
9. Gallup J., Sachs J., Meilinger A. Geography and Economic Development // NBER Working Papers, 1998. № 6849.
10. <https://research-journal.org/economical/ocenka-vliyaniya-innovacij-i-ix-finansirovaniya-na-ekonomicheskij-rost-nacionalnoj-ekonomiki/>-сайт Международного научно-исследовательского журнала.
11. <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-globalnyh-ekologicheskikh-problem-журнал-«Радиоэлектроника. Наносистемы. Информационные технологии»>.

MAKROİQTİSADI TARAZLIĞIN TƏMİN OLUNMASINDA MALİYYƏ MEXANİZMLƏRİNİN ROLU

Lalə Vəliyeva

Bakı Dövlət Universiteti

“İqtisadiyyat və idarəetmə” kafedrasının müəllimi

AZ 1148, Bakı şəhəri, Zəhid Xəlilov küçəsi 23

e-poçt: valiyevalala88@mail.ru

Açar sözlər: makroiqtisadi tarazlıq, maliyyə mexanizmi, Maastrixt meyarları, maliyyə siyasəti, pul-kredit siyasəti, fiskal siyasət.

Ключевые слова: макроэкономическое равновесие, финансовый механизм, Мaaстрихтские критерии, финансовая политика, денежно-кредитная политика, фискальная политика.

Keywords: macroeconomic balance, financial mechanism, Maastricht criterias, financial policy, monetary policy, fiscal policy.

Lalə Vəliyeva

Makroiqtisadi tarazlığın təmin olunmasında maliyyə mexanizmlərinin rolu

Xülasə

Məqalədə makroiqtisadi tarazlıq və onun təmin olunmasında maliyyə mexanizmlərinin rolu araşdırılmışdır. Makroiqtisadi tarazlığın qorunmasının vacibliyi qeyd olunmuş və makroiqtisadi stabilliyə nailolmanın yolları göstərilmişdir. Makroiqtisadi sabitlik haqqında Maastrixt meyarları verilmiş və makroiqtisadi tarazlığa təsir göstərən əsas səbəblər aydınlaşdırılmışdır. Maliyyə mexanizmlərinin makroiqtisadi tarazlığa təsiri göstərilmiş, pul-kredit siyasətinin və fiskal siyasətin rolu haqqında məlumat verilmişdir. Pul-kredit siyasətinin həyata keçirilməsi metodları və fiskal siyasətin alətləri göstərilmişdir. Makroiqtisadi tarazlıqla bərabər iqtisadi artımın da təmin olunmasının vacibliyi qeyd olunmuşdur. Milli istehsalın sabit artımı, stabil qiymətlər səviyyəsi, yüksək məşğulluq səviyyəsi, xarici ticarət balansının qorunub saxlanması və ümumilikdə iqtisadi konyunkturayı yaxşılaşdırmaq üçün makroiqtisadi tarazlığa nail olmaq əsas məqsəd kimi göstərilmişdir.

Məqalədə informasiya mənbələri kimi təqdim edilmiş arqumentlərin əsaslandırılması üçün cədvəl və düsturlardan istifadə olunmuşdur.

Лала Валиева

Роль финансовых механизмов в обеспечении макроэкономического баланса

Резюме

В статье рассматривается макроэкономическое равновесие и роль финансовых механизмов в его обеспечении. Была подчеркнута важность поддержания макроэкономического баланса и пути достижения макроэкономической стабильности. Приведены Мaaстрихтские критерии макроэкономической стабильности и выявлены основные причины, влияющие на макроэкономический баланс. Было продемонстрировано влияние финансовых механизмов на макроэкономическое равновесие, а также роль денежно-кредитной и фискальной политики. Представлены методы реализации денежно-кредитной политики и инструменты фискальной политики. Отмечена важность обеспечения экономического роста наряду с макроэкономическим балансом. Основной целью достижения макроэкономического баланса является обеспечение стабильного роста национального

производства, стабильного уровня цен, высокого уровня занятости, сохранения баланса внешней торговли и общей экономической конъюнктуры.

В статье используются таблицы и формулы для обоснования аргументов, представленных в качестве источников информации.

Lala Valiyeva

The role of financial mechanisms in ensuring macroeconomic balance

Summary

The article examines macroeconomic equilibrium and the role of financial mechanisms in its provision. The importance of maintaining macroeconomic balance and ways to achieve macroeconomic stability are highlighted. Maastricht criteria on macroeconomic stability are given and the main reasons affecting macroeconomic balance are clarified. The influence of financial mechanisms on the macroeconomic balance has been demonstrated, the role of monetary policy and the role of fiscal policy has been shown. Methods of implementation of monetary policy and tools of fiscal policy are presented. It is also important to ensure economic growth along with macroeconomic balance. The main objective of achieving macroeconomic balance is to achieve stable growth of national production, stable level of prices, high employment level, maintenance of foreign trade balance and overall economic conjuncture.

Tables and formulas to justify the arguments presented as sources of information have been used in the article.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi saytı: www.stat.gov.az
2. Prof.Dr.Cihan Bulut, Elçin Süleymanov./Dövlət maliyyəsi/ Qafqaz Universiteti nəşri. Bakı-2013, 331 səh.
3. A.Ş.Şəkərəliyev. Dövlətin iqtisadi siyasəti: reallıqlar və perspektivlər. Bakı-2009, 415 səh.
4. The REUT İnstitute. //Macroeconomic Stability// December 2006.
5. The World Economic Forum 2017//The Global Competitiveness Report 2017–2018// P.381
6. UN System Task Team On The Post-2015 UN Development Agenda // Macroeconomic stability, inclusive growth and employment // May 2012, P.12
7. World Economic Forum. Macroeconomic environment //Global Competitiveness Report-2015-2016// P.385
8. А.И.Авраменко. Экономическая теория 2-ое изд. - Мн.: Академия МВД РБ, 2004. стр. 252
9. В.Л.Василенок. Экономика. Микроэкономика и макроэкономика: Учеб. пособие / В.Л.Василенок, М.А.Макарченко. СПб.: СПбГУНиПТ. 2003, стр. 217.
10. И.М.Лемешевский. Макроэкономика (экономическая теория Ч.3.). Учебное пособие для вузов. Мн.: ООО «ФУАинформ», 2004, стр. 576.

AZƏRBAYCANDA ƏHALİNİN SAĞLAMLIQ STATİSTİKASI

Fərhad Qubatov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Sosial statistika şöbəsi müdirinin müavini
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 136
e-poçt: farhadg@azstat.org*

Açar sözlər: əhali, səhiyyə, xəstələnmə, tədbirlər, diaqnoz, tibb, profilaktika.

Ключевые слова: население, здравоохранение, заболевание, меры, диагноз, медицина, профилактика.

Keywords: population, health, disease, measures, diagnosis, medical, prophylaxis.

Fərhad Qubatov

Azərbaycanda əhalinin sağlamlıq statistikasına

Xülasə

Məqalədə son illərdə əhalinin sağlamlığı ilə bağlı həyata keçirilən və uğurlu tədbirlər nəticəsində səhiyyə sahəsində əldə edilən müsbət dəyişikliklər hərtərəfli təhlil edilmişdir. Həmçinin ölkədə fəaliyyət göstərən müalicə-profilaktika müəssisələrinin şəbəkəsi, onlarda çalışan həkim və orta tibb işçilərinin sayı haqqında məlumatlar verilmişdir. Bununla yanaşı, əhalinin əsas xəstəlik sinifləri, ayrı-ayrı xəstəliklər üzrə xəstələnmə hallarının dinamikası göstərilmiş və təhlil olunmuşdur. Məqalədə həmçinin əhalinin sağlamlığına dair qəbul edilmiş və həyata keçirilmiş dövlət proqramları barədə məlumat verilmişdir.

Фархад Губатов

Статистика здоровья населения в Азербайджане

Резюме

В статье всесторонне проанализированы положительные изменения в области здравоохранения, полученные в результате проводимых успешных мер за последние годы, связанных с состоянием здоровья населения. Также дана информация о сети действующих лечебно-профилактических учреждений в стране, о числе работающих в них врачей и среднего медицинского персонала. Наряду с этим, была показана и проанализирована динамика заболеваний населения по основным классам болезней и отдельным болезням. В статье также представлена информация о принятых и реализованных государственных программах по состоянию здоровья населения.

Farhad Gubatov

Health statistics of population in Azerbaijan

Summary

The article comprehensively analyzes the positive changes in the field of health, resulting from ongoing and successful measures in recent years related to the public health state. It also provides information on the network of existing medical and preventive treatment facilities in the country, on the number of doctors and nurses working there. Along with this, the dynamics of the diseases of the population by major classes of diseases and separate diseases was shown and analyzed. The article also provides information on the adopted and implemented state programs on the public health state.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi internet sahifəsi: www.president.az
2. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin rəsmi internet sahifəsi: sehiyye.gov.az
3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi internet sahifəsi: www.stat.gov.az
4. "Azərbaycanda səhiyyə, sosial müdafiə və mənzil şəraiti 2018" adlı statistik məcmuə.
5. Sədi Hacıyev. Statistikanın ümumi nəzəriyyəsi. Bakı-2005.

**MÜHAFİZƏ EDİLƏN İNFORMASIYALARLA İŞLƏYƏN İSTİFADƏÇİLƏRƏ MƏXSUS
İNFORMASIYANIN İNTERNET MÜHİTİNDƏ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİ TƏMİN EDƏN
SİSTEMİN KONSEPTUAL MODELİ**

Səyavuş Əhmədov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
İnformasiya texnologiyaları şöbəsinin müdürünün müavini
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: siyavush@azstat.org*

Açar sözlər: təhlükəsizlik, sanitarizasiya metodu, konseptual model, veb-separator, veb-total, haker, Kali Linux, Nikto, Nmap, websploit, test metodologiyaları.

Ключевые слова: безопасность, метод санации, концептуальная модель, веб-разделитель, общий веб-сайт, хакер, Kali Linux, Nikto, Nmap, websploit, методологии тестирования.

Keywords: security, sanitation method, conceptual model, web separator, web total, hacker, Kali Linux, Nikto, Nmap, websploit, test methodologies.

Səyavuş Əhmədov

**Mühafizə edilən informasiyalarla işləyən istifadəçilərin İnternetdə təhlükəsizliyini
təmin edən sistemin konseptual modeli**

Xülasə

Məqalədə intellektual təhlil metodlarından və Kali Linux test alətlərindən istifadə etməklə mühafizə edilən informasiyalarla işləyən istifadəçilərə məxsus informasiyanın internet mühitində təhlükəsizliyinin təmin edilməsini nəzərdə tutan sistemin yaradılması araşdırılmışdır. Eyni zamanda təhdidlərə qarşı təhlükəsizliyin təmin olunması üçün Kali Linux əməliyyat sistemi, kali test alətləri olan Websploit, Nmap, Websploit və onların istifadəsi, nüfuzetmə test metodologiyası, kompüter şəbəkəsi üzərində nüfuzetmə testi haqqında informasiya verilmişdir. Məqalədə verilənlərin sanitarizasiyası metodundan istifadə etməklə ziyanlı informasiyanın qarşısının alınması üçün konseptual model və şəbəkənin təhlükəsizliyində kiber hücum alətləri ilə boşluqların müəyyən edilməsi təklif olunmuşdur.

Сиявуш Ахмедов

**Концептуальная модель системы, обеспечивающей безопасность пользователей в
Интернете, работающих с защищенной информацией**

Резюме

В статье рассматриваются вопросы создания системы, учитывающей обеспечение информационной безопасности в среде Интернета для пользователей, работающих с защищенной информацией с использованием методов интеллектуального анализа и средств тестирования Kali Linux. В то же время, представлена информация об операционной системе Kali Linux, о таких средствах тестирования, как Websploit, Nmap, Websploit и их использовании, о методологии тестирования на проникновение, о тестировании на проникновение в компьютерных сетях. Используя метод санации данных, в статье рассматриваются инструменты кибератак для определения пробелов в концептуальной модели и сетевой безопасности с целью предотвращения поступления вредоносной информации.

Sayavush Ahmadov

The conceptual model of the system that ensures safety of Internet users working with

protected information

Summary

The article investigated the creation of a system that provides information security in the Internet environment for users working with protected information using the methods of intellectual analysis and testing tools Kali Linux. At the same time, information about Kali Linux operating system, Websploit, Nmap, Websploit and their use, penetration testing methodology, penetration testing on computer networks as presented to provide security against threats. Using the data sanitization method, the article proposes cyber attack tools to define gaps in the conceptual model and network security to prevent malicious information.

Ədəbiyyat

1. R.M.Əliquliyev, Y.N.İmamverdiyev, B.R.Nəbiyev. Şəbəkə təhlükəsizliyinin monitorinqi metodlarının analizi // İnformasiya texnologiyaları problemləri. 2014, №1, 60-68.
2. Breach Level Index, “2017 First Half Report”. <http://breachlevelindex.com/assets/Breach-Level-Index-Report-H1-2017-Gemalto.pdf>
3. [https://en.wikipedia.org/wiki/Sanitization_\(classified_information\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Sanitization_(classified_information)).
4. S.S.Allahverdiyeva. “Uşaqların İnternetdə təhlükəsizliyinin təmin edilməsi problemləri”. İnformasiya Texnologiyaları. Bakı-2016, 91 səh.
5. L.W.Zheng. Visual separator detection in web pages using code analysis, <https://www.google.com/patents/US20130124684>
6. R.M.Alguliev, R.M.Aliguliyev, I.Ya.Alekperova. Cluster approach to the efficient use of multimedia resources in information warfare in Wikimedia // Automatic Control and Computer Sciences, 2014, vol. 48, no. 2, pp. 97-108.
7. М.С.Перевозчикова, А.Н.Сапегин. Способы контроля доступа компьютерным ресурсам // Концепт, 2014, №> 10, с.56-60.
8. <https://ru.wikipedia.org/wiki/biometriya>
9. Y.N.İmamverdiyev, G.B.Qarayeva. “Botnetlər və onların aşkarlanması üsulları”. İnformasiya Texnologiyaları Problemləri, 2017, №1, s.100- 111.
10. K. Bicakci, D. Unal, “Mobile Authentication Secure Against Man-In- The-Middle Attacks,” Procedia Computer Science, vol. 34, 2014, pp. 323-329.)
11. Kali Linux, official website, <https://www.kali.org/about-us/>
12. H.S.B. Herath, T.C. Herath. “IT security auditing: A performance evaluation decision model,” Decision Support Systems, vol. 57, 2014, pp. 54-63.

STATİSTİK FƏALİYYƏTİN KEYFİYYƏTİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ MƏSƏLƏLƏRİ

Aynur Sultanova

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Keyfiyyətin idarə edilməsi və metaməlumatlar şöbəsinin məsləhətçisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: aynurs@azstat.org*

Açar sözlər: keyfiyyət, keyfiyyət menecmenti sistemi, prinsip, standart, təkmilləşmə.

Ключевые слова: качество, система менеджмента качества, принцип, стандарт, усовершенствование.

Keywords: quality, Quality Management System, principle, standard, improvement.

Aynur Sultanova

Statistik fəaliyyətin keyfiyyətinin təkmilləşdirilməsi məsələləri

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin ISO keyfiyyət menecmenti standartlarının prinsiplərinə uyğun keyfiyyət sahəsində fəaliyyətinin, əldə edilmiş nailiyyətlərinin qısa icmalı verilir. Avropa Statistika Sisteminin Keyfiyyət Bəyannaməsinin qəbul edilməsi haqqında informasiya, yeni redaksiyasının xülasəsi, eyni zamanda sənədin köhnə redaksiyası ilə nəzərə çarpan fərqlər qısaca baxılır.

Avropa Statistika Sisteminin Keyfiyyət Bəyannaməsinin yeni redaksiyasının müsbət cəhətlərini nəzərə alaraq, onun əsasında Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin keyfiyyət sahəsində siyasətinin təkmilləşdirilməsi məsələlərinə diqqət ayrılır. Azərbaycanın rəsmi statistika sisteminin kimlərlə təmsil olunduğu, vəzifəsi, tətbiq etdiyi keyfiyyət sistemi, onun qiymətləndirilməsinin aparıldığı, “Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika orqanlarının Normalar Məcəlləsi”nə uyğun institusional quruluşun, statistik proseslərin və çıxış statistik məlumatların əsaslandığı prinsiplər, həmçinin ISO keyfiyyət menecmenti standartlarının prinsipləri üzrə təkmilləşmə tədbirlərinin görülməsi öhdəçiliyi qeyd edilən “Azərbaycanın Rəsmi Statistika Sisteminin nümunəvi Keyfiyyət Siyasəti” və sənədin təşviqi üçün təkliflər təqdim edilir.

Məqalədə təqdim edilən “Azərbaycanın Rəsmi Statistika Sisteminin nümunəvi Keyfiyyət Siyasəti”nin beynəlxalq ISO 9001:2015 standartının tələblərinə də uyğunluğu əsaslandırılır.

Айнур Султанова

Вопросы усовершенствования качества статистической деятельности

Резюме

В статье дается краткий обзор деятельности и достижений в области качества Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики в соответствии с принципами стандартов менеджмента качества ISO. Вкратце рассматриваются информация о принятии Декларации качества Европейской статистической системы, резюме новой редакции, а также значимые отличия от старой версии документа.

Учитывая положительные стороны новой редакции Декларации качества Европейской статистической системы, рассматриваются вопросы совершенствования на ее основе Политики качества Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики. Представлены «Типовая политика качества официальной статистической системы Азербайджана», которая отражает представителей официальной статистической системы Азербайджана, ее задачи, применяемую систему менеджмента качества, проведение ее оценки, принципы «Кодекса норм государственных статистических органов Азербайджанской Республики», на которые опираются институциональная среда, статистические процессы и выходные статистические данные, обязательство проведения мер

по улучшению в соответствии с принципами стандартов менеджмента качества ISO, а также предложения по продвижению документа.

Обосновывается соответствие представленной в статье « Типовой политики качества официальной статистической системы Азербайджана» требованиям международного стандарта ISO 9001:2015.

Aynur Sultanova
Issues of improving the quality of statistical activities
Summary

The article provides a brief overview of the activities of the State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan in the field of quality in accordance with the principles of ISO Quality Management standards and its achievements. A brief information about adoption of the Quality Declaration of the European Statistical System, summary of its new version, as well as significant differences with the old version of the document are presented.

Taking into account the positive features of the Quality Declaration of the European Statistical System the issues of improving the Quality Policy of the State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan on the basis of its new edition are considered. The Sample Quality Policy of the Official Statistical System of Azerbaijan, which reflects the representatives of the Official Statistical System of Azerbaijan, its tasks, the applied Quality Management System, its assessment, the principles of the Code of Practice of the State Statistical Bodies of the Republic of Azerbaijan, on which the institutional environment, statistical processes and outputs are based, the commitment to carry out improvement measures in accordance with the principles of ISO Quality Management standards, as well as proposals for the promotion of the document.

The correspondence of the Sample Quality Policy of the Official Statistical System of Azerbaijan presented in the article to requirements of the international ISO 9001: 2015 standard is substantiated.

Ədəbiyyat

1. “Rəsmi statistika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 1994. <http://www.e-qanun.az/framework/8882> (20.07.2018).
2. Fundamental Principles of National Official Statistics. 2014. <https://unstats.un.org/unsd/dnss/gp/fundprinciples.aspx> (12.07.2018).
3. National Quality Assurance Framework. <https://unstats.un.org/unsd/dnss/qualitynqaf/nqaf.aspx> (20.07.2018).
4. European Statistics Code of Practice, 2018. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/661dd8ef-7439-11e8-9483-01aa75ed71a1> (12.07.2018).
5. Selection and use of the ISO 9000 family of standards. <https://www.iso.org/publication/PUB100208.html> (12.06.2018).
6. Quality management principles. <http://www.iso.org/iso/pub100080.pdf> (12.06.2018).
7. Statistik Biznes-Prosesin Ümumi Modeli. https://www.stat.gov.az/menu/2/quality/az/00_2.pdf (11.09.2018).
8. А.М.Велиев. Создание системы управления качеством: от теории к практике./Вопросы статистики/№ 4, Москва-2014, стр. 69-71.
9. Т.Будақов. Azərbaycanca rəsmi statistikanın əsas inkişaf istiqamətləri./“Statistika Xəbərləri” elmi-praktik jurnalı/№1, Bakı-2015, səh. 9-15.
10. Y.Yusifov. Keyfiyyətin təmin olunmasının və rəsmi statistikanın əsas prinsiplərinin milli statistikada nəzərə alınması məsələləri./“Statistika Xəbərləri” elmi-praktik jurnalı/№1, Bakı-2016, səh. 24-32.
11. A.Sultanova. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarında beynəlxalq səviyyəyə uyğun keyfiyyətin idarə edilməsi sisteminin qurulmasının faydaları./“Statistika Xəbərləri” elmi-praktik jurnalı/№ 3, Bakı-2016, səh. 36-43.

12. А.С.Айдын кызы. О роли Общей системы метаданных в развитии статистики Азербайджана./Научно-информационный журнал «Вопросы статистики»/ 5(25), Москва, 2018, стр. 70-77.
13. Айнур Султанова. GSBPM как инструмент качественной модернизации производственной системы официальной статистики Азербайджана./“Statistika Xəbərləri” elmi-praktik jurnalı/№ 3, Bakı-2018, səh. 82-91.
14. Quality declaration of the European statistical system. 2017. <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-catalogues/-/KS-02-17-428> (12.07.2018).
15. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika orqanlarının Normalar Məcəlləsi. 2011. https://www.stat.gov.az/menu/2/quality/az/regulations_SK.zip (20.07.2018).
16. ISO 9001:2015 Quality management systems – Requirements.

ƏHALİNİN SIYAHİYAALINMASININ BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ

Zülfüqar Məhərrəmov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Samux Rayon Statistika İdarəsi, aparıcı məsləhətçi
AZ 5100, Samux şəhəri, Heydər Əliyev prospekti 44
e-poçt: zulfubey@mail.ru*

Açar sözlər: əhalinin siyahıyaalınması, statistik məlumatların keyfiyyəti və etibarlılığı, kritik an, əhali kateqoriyası, daimi əhali, vahid proqram, siyahıyaalma vərəqi.

Ключевые слова: перепись населения, качество и достоверность статистической информации, критический момент, категории населения, постоянное население, единая программа переписи, переписной лист.

Keywords: population census, quality and reliability of statistical information, critical moment, population category, permanent population, single census program, census form.

Zülfüqar Məhərrəmov

Əhalinin siyahıyaalınmasının bəzi məsələləri

Xülasə

Əhalinin sayı və strukturu haqqında ən dolğun informasiya əhalinin siyahıyaalınması hesab olunur. Məqalədə 2019-cu il əhalinin siyahıyaalınmasına hazırlıq mərhələsində Azərbaycan Respublikası əhalinin siyahıyaalınmasında məlumatların toplanmasının və məlumatların işlənməsinin keyfiyyətinin artırılması ilə bağlı bəzi faktorlar nəzərdən keçirilir. Müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə etməklə siyahıyaalmanın effektivini yüksəltmək üçün tətbiq olunan metod və formaları təkmilləşdirməklə maliyyə vəsaitlərinə qənaət etmək və vaxt itkisini aradan qaldırmaq olar. Həmçinin məqalənin əhəmiyyətli bir hissəsi proqramın sualları və gələcək siyahıyaalmanın xüsusiyyətlərinə həsr edilmişdir.

Зульфигар Магеррамов

Некоторые вопросы переписи населения

Резюме

Перепись населения является основным источником формирования официальной статистической информации о численности и структуре населения. В статье рассмотрены вопросы улучшения достоверности данных и качества обработки информации по переписи населения Азербайджанской Республики на этапе подготовки к переписи населения 2019 года. Совершенствование методов и форм, используемых для повышения эффективности переписи с использованием современных информационно-коммуникационных технологий, может сэкономить финансовые ресурсы и устранить потерю времени. Значительное место в статье уделено вопросам программы и особенностям предстоящей переписи.

Zulfugar Maharramov

Some issues of the population census

Summary

The population census is the main source for the formation of official statistical information on the number and structure of the population. The article considers the factors of increasing the reliability of data collection on population census of the Republic of Azerbaijan and the quality of the data processing at the stage of preparation for the 2019 population census. Improving the methods and forms used to improve the efficiency of a census using modern information and communication technologies can save financial resources and eliminate time loss. A significant place in the article is devoted to questions of the program and features of the upcoming census.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 16 dekabr tarixli qərarı. “Statistika xəbərləri” 2017. № 1.
2. С.Ю.Никитина. Социально-демографическое обследование (микрореперись населения) 2015 года. Вопросы статистики. 2015. № 44.
3. Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası. Bakı-1984. VIII cild.
4. O.Q.Məmmədli, N.Ə.Cavadov, X.N.Cavadzadə. Sosial-İqtisadi Statistika. Bakı-2014, səh. 5-10.
5. 1590-cı il tarixli “İrəvan əyalətinin müfəssəl dəftəri”ndə (Başbakanlıq arxivi, N 633, səh. 115)
6. Naхçиван санчағının müfəssəl dəftəri. Bakı-2001.
7. Статистическое описание Нахичеванской провинции. С.Пб.1833.
8. www.az.undp.org/content/dam/azerbaijan/docs/
9. О.В.Манжула. Разработка модели оценки эффективности результатов проведения всероссийской переписи населения 2020 года. Вопросы статистики. 2015. № 5.
10. <http://perepis.muromraion.ru/?p=35>. История Переписи в России.
11. Р.Штойер. Многокритериальная оптимизация: теория, вычисления и приложения. Москва-1992, Радио и связь.
12. О.В.Манжула. К вопросу о выборе инструментальных средств проведения всероссийской переписи населения 2020 года Экономика. Статистика и Информатика 179. № 6, 2014.
13. İzahlı Statistika Terminləri Lüğəti. Bakı-2010. Pareto qanunu.
14. <https://www.stat.gov.az/menu/2/history/> Azərbaycanca rəsmi statistikanın tarixindən
15. http://www.academia.edu/17237593/İqtisad_Universiteti_Statistika

Korrektor: Arzu Salmanova
Çapa imzalanmışdır: 18.02.2019